Bándy György:

Mítoszok és genealógiák

Abstract: Myths and genealogies
In this study, the author examines 6 New Testament passages where myths and genealogies are mentioned. He then points out the difference between myth and (animal) fable. He briefly describes the Pastoral Epistles and the second letter of Peter and examines how myths and genealogies are characterised in the New Testament passages indicated. Finally, it describes how myths and genealogies are characterized by various scholars and presents its own position on the issue.

Keywords: myth, genealogy, pastoral letters, Second Epistle of Peter, Christian gnosis

Molnár János szeretve tisztelt kollégánk vallástörténész, valamint bibliai teológus volt. A tiszteletére olyan témát választottam, amelynek vallástörténeti, ószövetségi és újszövetségi vonatkozásai is vannak.

Az Újszövetségben hat helyen történik említés mítoszokról és genealógiákról. Közülük öt az ún. pásztori levelekben, egy pedig Péter második levelében található.

Milyen mítoszokra és milyen genealógiákra gondoltak az újszövetségi szentírók? Mit értsünk konkrétan a μυθοι και γενεαλογιαι szókapcsolat alatt? Előadásomban megkísérlem, hogy választ találjak ezekre a kérdésékre. Úgy fogok a válasz keresésében haladni, hogy elsőször felsorolom azokat az újszövetségi helyeket, ahol említés történik mítoszokról és genealógiákról (1.). Továbbá rámutatok a különbségre a monda és az (állat)mese között (2.). Ezután röviden jellemzem a pásztori leveleket és Péter második levelét (3.). Megvizsgálom, miként vannak jellemezve a mítoszok és genealógiák a jelzett újszövetségi helyeken (4. és 5.), majd bemutatom, hogy miként jellemzik az egyes kutatók a mítoszokat és a genealógiákat (6.), végül megvitatásra terjesztem elő saját álláspontomat (7.).

1. A μυθος és γενεαλογιαι fogalmak előfordulása az Újszövetségben.
Az Újszövetségben ezek a kifejezések a következő helyeken fordulnak elő:
1Tim 1,4:
Μηδε προσεχειν μυθοις και γενεαλογιαις απεραντοις
„…ne is foglalkozzanak vég nélküli mondákkal és nemzetségtáblázatokkal…”[1]
1Tim 4,7:
τους δε βεβηλους και γραωδεις μυθοις παραιτου
„A szentségtörő és ostoba mondákat pedig utasítsd el...“
2Tim 4,4:
Και απο μεν της αληθειας την ακοην αποστρεψουσιν, επι δε τους μυθους εκτραπησονται.
„Az igazságtól elfordítják a fülüket, de a mondákhoz odafordulnak.“
Tit 1,14:
Μη προσεχοντες Ιουδαικοις μυθοις και εντολαις ανθτρωπων...
„Ne foglalkozzanak zsidó mondákkal és az igazságtól elfordult emberek parancsolataival.“
Tit 3,9:
Μωρας δε ζητησεις και γενεαλογιας και εριν και μαχας νομικας περιιστασο...
„De kerüld az ostoba vitatkozásokat, a nemzetségtáblázatokkal kapcsolatos kérdéseket...“
2Pt 1,16:
Ου γαρ σεσοφισμενοις μυθοις εξακολουθησαντες εγνωρισαμεν υμιν την του κυριου Ιησου Χριστου δυναμιν και παρουσιαν...
„Mert nem kitalált meséket követve ismertettük meg veletek a mi Urunk Jézus Krisztus hatalmát és megjelenését...“

Az Újszövetség héber fordításában (Elberfelder Übersetzung) a μυθος megfelelője דברי אגדה vagy משלי שוא (2Tim 4,4 a 2Pt 1,16). A γενεαλογιαι megfelelője a תולדות.

[1] A magyar szöveget a Magyarországi Egyházak Ökumenikus Tanácsának Ószövetségi és Újszövetségi Bibliafordító Szakbizottsága által kiadott 1975-ből származó fordítása alapján közlöm.

Amint láttuk, a magyar protestáns fordításban, a pásztori levelekben a μυθος megfelelője a „monda", míg 2Pt 1,16-ban a „mese". A γενεαλογια mindig nemzetségtáblázatnak van fordítva.

2. A monda és a mese, mint irodalmi műfajok

Az irodalomelméletben különbséget kell tenni két prózai irodalmi műfaj között – a monda és a mese között.

2. 1. A monda

Egy szlováknyelvű (marxista szellemű) tankönyv így jellemzi a mondát: „A monda (mítosz) egy olyan elbeszélés, amely az ismeretlen jelenségeket (természeti vagy társadalmi tünemények) az emberi fantázia segítségével magyarázza meg. A mondák népi eredetűek. A régmúltban keletkeztek és szájhagyomány által adták át őket nemzedékről nemzedékre, miközben bizonyos mértékben változtattak rajtuk. Az elbeszélők valamit kihagytak, hozzáadtak vagy kihangsúlyoztak. A mondák a régmúlt embereinek az elképzeléseit fejezik ki a világ keletkezéséről, a földi élet keletkezéséről, természeti jelenségekről, istenekről, hősökről, országok, tengerek és virágok nevének eredetéről stb."

Talán akkor értelmezzük a leghelyesebben a mítoszokat, ha olyan tények magyarázatának tekintjük őket, amelyek az embert létében érintik. A mítosz célja tehát nem egy esemény leírása, hanem egy olyan állapotnak a magyarázata és megindokolása, amelyet az ember természetellenesnek tart. A mítosz alatt tehát olyan elbeszélést kell érteni, amely a világ mai állapotának magyarázatát egy olyan eseményben vagy eseménysorozatban látja, amelyek a történelem hajnalán játszódtak le. Claus Westermann szerint „a mítosz táptalaja az az általános emberi érzés, hogy a jelen abnormálisan be van határolva."[2]

[2] WESTERMANN, Claus: *Genesis Kapitel 1 - 11*, BKAT I/3, Neukirchen Vluyn: Neukirchener Verlag 1983, 824 s. ISBN 3-7887-0028-93, 711. o.

Ilyen értelmezés szerint a mítoszok szerkezete a következő:
1. az eredeti (ideális) állapot leírása,
2. az esemény, amely ezt tönkretette,
3. a mai (vigasztalan) állapot leírása.

2. 2. A mese
A meséről a már említett tankönyvben a következőket lehet olvasni: „A mese egy költői vagy prózai kis epikai forma, amelynek témája az emberi viselkedés és a társadalmi kapcsolatok allegorikus ábrázolása. Rendszerint állatok szerepelnek benne, amelyek emberként cselekednek, beszélnek és viselkednek. A mese célja kigúnyolni a gonoszt, és erkölcsi tanulságot nyújtani, amely a humorosan elbeszélt történet elején vagy végén található. A mese a legősibb irodalmi műfajok közé tartozik."

Itt jegyzem meg, hogy Ezópus meséinek görögül a leggyakoribb megnevezése μυθοι του Αισωπου, csak néhány esetben παραμυθιαι του Αισωπου. A παραμυθια kifejezés előfordul egyszer az Újszövetségben is. 1Kor 14,3-ban ez a kifejezés „vigasztalás"-nak van fordítva.

3. A pásztori levelek és Péter második levelének rövid jellemzése
Nem véletlen, hogy egy eseten kívül a mítoszokról és genealógiákról éppen a pásztori levelekben történik említés.

A pásztori levelekben másféle hozzáállást látunk a tévtanításokkal szemben, mint Pál leveleiben. „A tévtanítások és a velük való foglalkozás egyszerűen be van tiltva. A velük való konfrontáció az egyházi fegyelem eszközeivel történik (Tit 3,10köv)"[3] A levél írója – Páltól eltérően – nem érvel ezek ellen a nézetek ellen, hanem elítéli azokat (1Tim 1,6; 6,3-5, 2Tim 2,16-18; 3,1-8, Tit 1,10nn 3,10-11). Ezekben

[3] SCHENKE, Hans-Martin – FISCHER, Karl-Martin: *Einleitung in die Schriften des Neuen Testaments*, Band I. Berlin, EVA, 1978, 267 o. (a továbbiakban. SCHENKE – FISCHER), 220. o.

a levelekben a tévtanítók „erkölcsi és teológiai diszkvalifikációjáról van szó."[4]

A tévtanítások két esetben γνωσις-nak vannak nevezve (1Tim 6,20, Tit 1,16). Mindkét esetben negatív jelzők kapcsolódnak ehhez a fogalomhoz. Azon kívül, hogy a tévtanítók szívesen foglalkoznak a mítoszokkal és a genealógiákkal, gyakran hivatkoznak az Ószövetségre (1Tim 1,7), szeretnének a Törvény tanítói lenni és viszálykodnak annak értelmezésén (Tit 3,9). A feltámadásról azt állítják, hogy már megtörtént (2Tim 2,18), tiltják a házasságot (1Tim 4,3), tiltják bizonyos ételek fogyasztását (1Tim 4,3 és Tit 1,14köv). Ezekből a jellemvonásokból K. M. Fischer szerint arra lehet következtetni, hogy az a tévtanítás, amely ellen a pásztori levelek küzdenek, „egy zsidókeresztyén jellegű keresztyén gnózis."[5]

A pásztori levelek révén betekintést nyerünk a keresztyén egyház életébe az apostolok utáni korban, amikor a gyülekezeteknek már magas fokú szervezettségük volt. A pásztori leveleket a fiatal gyülekezeti tisztviselők számára írt kézikönyveknek tekinthetjük. Így jellemezhetjük őket: „egyházi előírások levél formájában."[6]

Timóteus, az 1Tim 1,3 szerint, Efezusban van. Már Pál apostol is arról panaszkodott, hogy Efezusban sok az ellenfél (1Kor 16,9). Az apostol ezt jövendöli az efezusi presbitereknek: „Tudom, holgy távozásom után dühös farkasok jönnek közétek, akik nem kímélik a nyájat" (Csel 20,23). Ezeket a szavakat „vaticinium ex eventu"-nak tekinthetjük. Az efezusi gyülekezet Jel 2,2.6 szerint hamis apostolok és a nikolaiták ellen küzd. Ezt a helyzetet tételezhetjük fel a Timóteushoz írt levelek hátterének.

Titusz, a Tit 1,5 szerint, Kréta szigetén tartózkodik, ahol a Tit 1,10 szerint „sokan engedetlenek, fecsegők és ámítók, különösen a körül-

---

4 HAUFE, Günter: *Gnostische Irrlehre und ihre Abwehr in den Pastoralbriefen*. In: *Gnosis und das Neue Testament*. Berlin: EVA, 1973, 325 – 339. o., (a továbbiakban. HAUFE), 336. o.

5 SCHENKE – FISCHER, 219. o.

6 POKORNÝ, Petr – HECKEL Ulrich: *Einleitung in das Neue Testament*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2007, 795 o. ISBN 978-3-8252-2798-2 (a továbbiakban::POKORNÝ – HECKEL), 655. o.

metéltek között." Ebből arra lehet következtetni, hogy „Krétán jelen volt az eretnek keresztyénség a keresztyén fejlődés kezdetétől fogva."[7]

Összesítve elmondható, hogy mindhárom pásztori levél „lényegében ugyanazt az eretnek mozgalmat tartja szem előtt."[8]

Péter második levelét a kutatók az újszövetségi kánon legkésőbbi iratának tekintik. A címzettjei mindazok, „akik velünk együtt ugyanabban a drága hitben részesültek Istenünk és Üdvözítőnk, Jézus Krisztus igazsága által" (1,1), tehát az egész egyház. Mivel a levél 3,1-ben Péter első levelére hivatkozik, a címzettek ugyanazok, akik 1Pt 1,1-ben vannak megemlítve. A levélből megtudhatjuk, hogy a címzettek, tévtanok ellen küzdenek. A tévtanítókról azt tudhatjuk meg, hogy nem vesznek részt a szeretetvendégségeken (εν ταις αγαπαις - Jud 12), hanem kérkednek álnokságaikkal (εν ταις απαταις - 2Pt 2,13). A tanításukat írásmagyarázatnak állítják be (1,20; 3,16), és nem hisznek az Úr második eljövetelében (3,3köv). Ezek a jellemvonások arra utalnak, hogy a címzetteknek a gnózis ellen kell küzdeniük. A levél erősítést kíván nyújtani ebben a küzdelemben.

4. A mítoszok jellemzése a vizsgált szövegekben

Ha meg akarjuk állapítani, hogy mit kell a vizsgált szövegekben a mítoszok alatt értenünk, az lesz a legcélravezetőbb, ha megvizsgáljuk, miként vannak ezekben a szövegekben a mítoszok jellemezve. Az Ószövetségre nem támaszkodhatunk, mert a μυθος kifejezés csak kétszer fordul ott elő, és az is az apokrifes könyvekben (Eccl 20,19 és SapSal 17,4).

Az 1Tim 1,4-ben, a mítoszok nincsenek melléknevekkel jellemezve, hanem negatívan vannak értékelve, mert a szentíró megtiltja az olvasóinak, hogy foglalkozzanak velük. A mítoszokkal és genealógiákkal szemben „Isten üdvösséges tervének megismerésére (4. v.) bíztatja a szentíró az olvasóit.

Az 1Tim 4,7-ben, a mítoszok két melléknévvel vannak jellemezve: βεβηλους και γραωδεις. Az első jelző a βαινω – járni, lépdelni igéből

[7] HAUFE, 327. o.
[8] HAUFE, 325. o.

van levezetve. Ennek az elsődleges jelentése „hozzáférhető", „mindenki számára hozzáférhető", ellentétben azzal, ami csak a beavatottak számára van fenntartva. Az Újszövetségben azonban a jelentése „elvetendő", „közönséges", „szentségtörő". A másik jelző, a γραωδης, hapax legomenon. A γραυς – öregasszony főnévből van levezetve. Ezen a helyen a jelentése „megbízhatatlan", „babonás", „hazug", „ostoba". Mindkét melléknevet negatív értelemben használja a szentíró, mert Timóteusnak éppen e két jellemvonásuk miatt kell a mítoszokat kerülnie és elutasítania. (Zárójelben jegyzem meg, hogy a szentíró ipso facto nem elfogult az öreg asszonyokkal szemben, hiszen pozitívan nyilatkozik 2Tim 1,5-ben Loiszról, Timóteus nagyanyjáról.) A szentíró a kegyességben való gyakorlást állítja a mítoszokkal szembe.

A 2Tim 4,4-ben a mítoszok nincsenek melléknevekkel jellemezve, azonban az igazsággal (αληθεια) vannak szembeállítva. A mítoszok tehát hamisak, hazugok.

A Tit 1,14-ben a mítoszok a Ιουδαικοι melléknévvel vannak jellemezve. Ami zsidó, azt már itt idegenként érzékelik. A zsidó mítoszoktól való elhatárolódás az egészséges hit jele (13. v.). A mítoszokkal egyszerre vannak említve az emberek parancsolatai. Az εντολαι ανθτρωπων szókapcsolat emlékeztet Mt 15,9-re, ahol Krisztus Urunk szembeállítja Isten parancsolatait a (későbbi) emberi parancsolatokkal, tehát a hagyománnyal.

A 2Pt 1,16-ban a mítoszokat a σεσοφισμενοι kifejezés jellemzi. Ez a jelző a σοφιζω igétől származik, amelynek jelentése „(ravaszul) kigondolni", „kitalálni". A kitalált mítoszokkal az apostolok szemtanúi volta van szembeállítva. „Nehéz megmondani, hogy a mítoszok részleteikben mire vonatkoznak."[9]

Összegezve elmondhatjuk, hogy a mítoszok ezeken az újszövetségi helyeken mindig negatívan vannak jellemezve. Isten üdvösséges tervének megismerése (1Tim 1,4), a kegyességben való gyakorlás (1Tim 4,4), az igazság (2Tim 4,4,), az egészséges hit (Tit 1,13) és az apostoli tanúságtétel (2Pt 1,16) van velük szembeállítva.

---

[9] GRUNDMANN, Walter: *Der Brief der Judas und der zweite Brief des Petrus*. ThHNT 15, Berlin . EVA 1971, 123 o., (a továbbiakban. GRUNDMANN), 80. o.

5. A genealógiák jellemzése a vizsgált szövegekben

Mielőtt megvizsgáljuk a két újszövetségi helyet, ahol a γενεαλογια kifejezés előfordul, röviden arról kell beszélnünk, hogy miként használták ezt a szót az újszövetségi korban.

Qumránban a közösség szabályai szerint (1QS III,13) a tanító (מסכיל) köteles volt a világosság fiait (בני אור) az emberek eredetéről (תולדות כול בני איש) oktatni.

Alexandriai Filón Vita Mosis (II.45) c. művében γενεαλογικον-nak nevezi az egész Pentateuchos történelmi részét kivéve a teremtéstörténetet és a legiszlatív részeket."[10]

A Septuaginta az őstörténetben a תולדות kifejezést η βιβλος γενεσεως-nak (pl. 1M 2,4; 5,1) vagy αι γενεσεις–nak fordítja (pl. 1Móz 10,1; 11,10 és 11,27). Nem használja a γενεαλογια kifejezést. Ha komolyan vesszük ennek a szónak a második részét, akkor a γενεαλογια nem csak nemzetségtáblázat, hanem a nemzetségekkel foglalkozó tan, az emberiség eredetével foglalkozó tan.

1Tim 1,4-ben a nemzetségtáblázatok az απεραντοι jelzővel vannak jellemezve. Ez a melléknév a περαινω igétől származik, amelynek jelentése „célhoz vezetni". A melléknév, amely elé α privativum van csatolva, eredetileg ezt jelenti „nem célravezető", „céltalan". A másodlagos jelentései ezek lehetnek: „végtelen", „vég nélküli", „unalmas", „fárasztó", „untató". Minden esetben a nemzetségtáblázatok értéktelensége jut kifejezésre.

Tit 3,9-ben a nemzetségtáblázatok egy sorba vannak állítva vitás kérdésekkel (ζητησεις), viszálykodásokkal (εριν) és veszekedésekkel (μαχας). Nem világos, hogy a mondat elején a μωρος melléknév (ostoba, hiábavaló) csak a vitás kérdésekre vagy pedig a főnevek egész láncolatára vonatkozik. Úgyszintén nem világos, hogy a νομικος (a Törvényre vonatkozó, a Törvénnyel összefüggő) melléknév csak a veszekedésekre vagy a főnevek egész láncolatára vonatkozik. Függetlenül attól, hogy miként oldjuk meg ezt a mondattani kérdést, mindkét

[10] HOLTZ, Gottfried. Die Patoralbriefe. ThHKNT 13, Berlin : EVA, 1972, 245 o. (a továbbiakban. HOLTZ), 35. o. idézi a ThWB I. 663. oldalát.

melléknév „beárnyékolja" nemzetségtáblákat. Céltalanok és törvényeskedők.

Mindkét esetben negatívan van értékelve a nemzetségtáblákkal való foglalkozás.

6. A mítoszokra és a genealógiákra vonatkozó vélemények

Mivel a tévtanítások, amelyekhez hozzátartozott a mítoszokkal és genealógiákkal való foglalkozás, főleg el vannak ítélve, de nincsenek részletesen jellemezve, közvetlenül az újszövetségi előfordulási helyeikből nehéz pontos következtetéseket levonni arról, hogy milyen mítoszokat és genealógiákat tartottak a szentírók szem előtt, ill. milyen mítoszokkal és genealógiákkal foglalkoztak a tévtanítók a levelek által megszólított gyülekezetekben. Csupán többé vagy kevésbé megalapozott feltételezésre vagyunk utalva.

Számításba jöhetnek a görög mítoszok? Ha igen, akkor ez ínyére lett volna a hellenista műveltségű olvasóknak, akik ezekben a mítoszokban „a mélyebb igazságot, a υπονοια-át keresték."[11] Ezek az emberek joggal kérdezhették volna: Miért ne lehetne ezekben a mítoszokban is igazság?

Nagyon kicsi a valószínűsége, hogy görög mítoszokról van szó, mert a Tit 1,14-ben Ιουδαικοι μυθοι-nak vannak nevezve. Az 1Tim 1,7-ben pedig arról van szó, hogy a tévtanítók a Törvény tanítóinak (νομοδιαδασκαλοι) tartják magukat. Valamivel valószínűbbnek tűnik Holtz feltételezése, amely szerint „a zsidók megkedvelték a hellenista-orientális mítoszokat, és ezáltal utat nyitottak a gnózisnak."[12]

Az is lehetséges, hogy „a hellenizálódott zsidók a világ teremtéséről szóló történeteket μυθοι-nak nevezték. A teremtésről szóló történetek feletti elmélkedés, ösztönzést jelenthetett a gnosztikus metafizika felé."[13] Ha a mítoszok alatt a világ teremtéséről szóló történeteket értjük, akkor a viszályok alatt (1Tim 1,4), amelyek a mítoszokkal való foglalkozásból fakadnak, „az Ószövetség allegorikus magyarázatát

[11] HOLTZ, 34. o.
[12] HOLTZ, 35. o.
[13] HOLTZ, 35. o.

kell érteni, amelyeket a Haggada és a Misna használ."[14] Az így értelmezett mítoszokra ráillik a „zsidó" (Tit 1,14) megjelölés. Holtz szerint a Tit 1,14-ben a krétai gnosztikusok műveiről van szó, akik „figyelemre méltó mítoszokat alkottak."[15] Gealy szerint „gnosztikus spekulációkról van szó, amelyek az Ószövetség iratain alapulnak."[16]

Haufe szerint az eretnekek tanítása alatt (1Tim 1,7) „valószínűleg az Írás allegorikus magyarázatáról van szó, amely zsidó mintákhoz igazodik."[17] A tévtanítók, akik ellen a pásztori levelek küzdenek „a gnózis egyik korai fajtájának a képviselői, amelynek erős zsidó jellege van. Ez azonban azt jelenti, hogy ezt a tévtanítást nem lehet azonosítani egyetlen számunkra ismert gnosztikus szektával."[18]

Holtz szerint a genealógiákkal való foglalkozásnak a következő oka lehetett: „Ha valaki be tudta bizonyítani, hogy Isten népéből származik, az egy szellemi rangot jelentett. A távoli diaszpórában az ilyen igények fokozódhattak. Minél messzebb élt valaki az atyák országától, annál nagyobb nimbusza volt az ősi eredetnek."[19] A tévtanítók az ősi eredetük által akartak a tanításuknak és személyüknek tekintélyt biztosítani.

7. Vitára bocsátandó személyes véleményem

Végezetül bátorkodom előterjeszteni saját véleményemet arról, hogy mit lehet az Újszövetség tárgyalt helyein a mítoszok és a genealógiák alatt érteni.

A mítoszok és genealógiák alatt érthetjük az egész Ószövetséget, főleg Mózes első könyvét, azon belül pedig az első 11 fejezetett. Azokra a történetekre, amelyek ezekben a fejezetekben találhatók, ráillik a μυθοι fogalom és a nemzetségtáblákra pedig a γενεαλογια megjelölés.

[14] GEALY, Fred D. – NOYES, Morgan P.: The First and Second Epistels to Timothy and The Epistle to Titus. In: The Interporeteer´s Bible. Volume 11, New York – Nashville . Abington Press, 1955, 341 -551. o., (a továbbiakban: GEALY), 353. o.

[15] HOLTZ, 35. o.

[16] GEALY, 531. o.

[17] HAUFE, 329. o.

[18] HAUFE, 330. o.

[19] HOLTZ, 35. o.

Az persze már más kérdés, hogy az eredetileg önálló mítoszoknak a nemzetségtáblákba való behelyezése által a mítoszokból történelem, pontosabban üdvtörténet lesz.

A két vizsgált fogalomnak az ilyen leszűkített értelmezése révén megkezdődött a keresztyénségben az Ószövetségnek a mellékvágányra való állítása.

Annak ellenére, hogy Timóteusnak meg van parancsolva, hogy gondja legyen „az Írás felolvasására" (1Tim 4,13), tehát az Ószövetség felolvasására, és hangsúlyozva van az Írás ihletett volta (2Tim 3,15-16), a pásztori levelekben az ószövetségi idézeteket egy kezünk ujjain meg tudjuk számolni. Ráadásul mindig olyan idézetekről van szó, amelyek stilisztikai szempontból illenek a szövegkörnyezetbe (1Tim 5,18.19; 2Tim 2,19; 4,14; Tit 2,14). Egy esetben sem található ezekben a levelekben az Ószövetséggel való érvelés. Ugyanez érvényes Péter második levelére is, ahol alig van (2,2; 2,22; 3,8 és 3,13) az Ószövetségre való utalás.

A mítoszok és genealógiák negatív értékelése által, a szűk értelmezésük által és az Ószövetségre való minimális utalás által megkezdődött az Újszövetség kései irataiban az a folyamat, amely a keresztyén Biblia első részét másodlagos helyre tolja.

Befejezés

Manapság a közbeszédben a mítosz kifejezést abban az értelemben használjuk, hogy mese, fantázia, tehát olyasmi, amit nem kell komolyan venni. Ez a használat azonban már eltorzítja a kifejezés eredeti értelmét. A mítosz ugyanis olyan történet, amely elsősorban azt a célt szolgálja, hogy elvont igazságok legyenek általa kimondva. Az elvont igazságok érthetőbbek, ha történetek által fejezzük ki őket, mintha definíciók által tennénk ugyanezt.

Még néhány szó engedtessék meg nekem a jelenlévő diákok számára. Az előadásom példáján megfigyelhettétek, hogy egy perifé-rikus problémából indultam ki. Ezt a kérdést aztán egy nagyobb egységbe, ill. nagyobb egységekbe helyeztem. Aztán ezeknek a nagyobb egységeknek a fényében vizsgáltam a felvetett kérdést. Az ilyen vizsgálat alapján aztán le lehet vonni a következtetéseket az egyháztörté-

nelem, az egyházjog és a dogmatika számára. Ez azonban már egy következő előadás témája lenne.

Kedves diákok! Kezdjetek el bármilyen teológiai kérdést vizsgálni, amely felébreszti a figyelmeteket, és amely első pillantásra nem tűnik fontosnak. Ha azonban elkezditek vizsgálni, mindig szélesebb és mélyebb összefüggéseket fedeztek fel. Más szavakkal: kibővítetitek és elmélyítetitek a teológiai látáskörötöket.

És még valamit. A bibliai nyelvek ismerete nélkül ez nem megy. Nagyon gyakran éppen akkor fedezünk fel új és meglepő összefüggéseket, amikor alapos vizsgálatnak vetjük alá az eredeti bibliai szöveget. Nos, bátran munkára!